

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

16 maja 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

Prezes SN Joanna Misztal-Konecka (przewodniczący)
SSN Beata Janiszewska (sprawozdawca)
SSN Marcin Krajewski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 16 maja 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej X. spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie
z 24 lutego 2022 r., I ACa 721/21,
w sprawie z powództwa B.C.
przeciwko X. spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,

- 1. oddala skargę kasacyjną,**
- 2. zasądza od X. spółki akcyjnej w W. na rzecz B.C. 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

Beata Janiszewska

Joanna Misztal-Konecka

Marcin Krajewski

[J.T.]

UZASADNIENIE

Powód B.C. ostatecznie wniósł o ustalenie, że zawarta przez niego z pozwanym X. S.A. w W. (dalej: bank) bliżej opisana umowa kredytu jest nieważna oraz o zasądzenie od pozwanego 52 743,62 zł i 1 969,14 zł – w obu wypadkach z odsetkami. Zgłosił on również, nieistotne na obecnym etapie postępowania, żądanie ewentualne.

Sąd Okręgowy w Lublinie uwzględnił powództwo główne w całości. Następnie Sąd Apelacyjny w Lublinie oddalił apelację banku z tym jednak zastrzeżeniem, że uwzględnił zgłoszony przez pozwanego zarzut zatrzymania. W zakresie istotnym dla oceny skargi kasacyjnej Sąd ten ustalił za Sądem pierwszej instancji, że 21 lipca 2008 r. strony zawarły umowę kredytu indeksowanego do waluty obcej – franka szwajcarskiego – na kwotę 150 000 zł, na okres 360 miesięcy.

W sprawie poczyniono szczegółowe ustalenia co do okoliczności zawarcia umowy oraz jej treści, w tym co do posłużenia się przez bank wzorcem umowy, a także zawartego w niej mechanizmu powiązania wysokości świadczeń stron z walutą obcą. Przeliczenia związane z wykonywaniem umowy kredytu (stanowiące o istocie mechanizmu indeksacji) następować miały po kursach walut wynikających z tabeli, którą pozwany samodzielnie kształtował i publikował na potrzeby wykonywania tego rodzaju umów.

Kredyt został wypłacony w umówionej kwocie, a na potrzeby rozliczeń został przeliczony na walutę obcą. Powód dokonywał spłat poszczególnych rat w złotych, a wysokość jego świadczeń obliczana była przez przeliczenie odpowiedniej liczby franków szwajcarskich na pieniądź polski.

Do 20 czerwca 2018 r. powód uiszczył na rzecz pozwanego następujące kwoty: 108 875,05 zł kapitału oraz odsetek, 1 969,14 zł z tytułu ubezpieczenia niskiego wkładu własnego, 300 zł z tytułu ubezpieczenia spłaty kredytu, 6 414,59 zł składek ubezpieczenia na życie, 1 680 zł składek ubezpieczenia mienia (mieszkania). Pismem z 24 stycznia 2018 r. powód wezwał pozwanego do zapłaty 46 021,40 zł

tytułem zwrotu świadczenia nienależnego w terminie 30 dni od dnia otrzymania pisma. Bank otrzymał wezwanie 1 lutego 2018 r.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd drugiej instancji stwierdził, podobnie jak wcześniej Sąd Okręgowy, że umowa przewidywała rażącą nierównowagę kontraktową stron i z tej przyczyny, jako sprzeczna z art. 353¹ k.c., była nieważna. Jednocześnie jednak Sąd Apelacyjny ocenił, że postanowienia umowne związane z indeksacją kredytu do kursu waluty obcej były niedozwolone w rozumieniu art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. Bank zastrzegł sobie bowiem prawo do jednostronnego kształtowania wysokości świadczeń powoda przez możliwość dowolnego ustalania treści tabeli kursowej, na podstawie której określone było saldo zadłużenia i wysokość rat. Umowa stron nie wskazywała bowiem kryteriów i przesłanek sposobu ustalania treści tej tabeli, a powód nie mógł w jednoznaczny sposób określić, jak obliczana jest wysokość wzajemnych świadczeń stron.

Sporne postanowienia umowne związane z indeksacją kredytu uznano przy tym za niejednoznaczne, a przez to podlegające ocenie przez pryzmat kryteriów z art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c., gdyż „zasady ustalania tychże kursów zostały przekazane do wyłącznych uprawnień kredytodawcy, przy czym strony nie określiły jasnych kryteriów ustalania ich wysokości”, a bank mógł „arbitralnie i jednostronnie modyfikować wskaźniki, według których ustalano zarówno wysokość kapitału kredytu pozostającego jeszcze do spłaty, jak też wysokość rat kredytowych” (s. 31 uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego). Podkreślono również brak należytego wyjaśnienia powodowi zakresu historycznej i możliwej w przyszłości zmienności kursu CHF/PLN.

Wobec uznania, że postanowienia składające się na mechanizm indeksacji kredytu nie wiążą konsumenta, Sąd drugiej przeszedł do badania, czy po wyeliminowaniu tych postanowień z umowy nadal nadawała się ona do wykonania. Stwierdzenie, że takie wykonywanie nie było możliwe, doprowadziło Sąd do przyjęcia, że umowa jest nieważna, a w konsekwencji do uwzględnienia obu żądań: ustalenia nieważności umowy kredytu (w istocie: nieistnienia stosunku prawnego mającego wynikać z tej umowy) oraz zwrotu kwot uznanych za nienależnie

świadczone przez powoda na rzecz pozwanego. Wymagalność roszczeń powoda oceniono, mając na względzie daty wezwania do zapłaty oraz doręczenia pozwu.

Bank wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zarzucając naruszenie: (1) art. 353¹ i 58 § 1 k.c. w zw. z art. 69 i 111 ust. 1 pkt 4 pr.bank, (2) art. 385¹ § 1 k.c., (3) art. 385¹ § 1 i art. 385² k.c., (4) art. 385¹ § 2 k.c., (5) art. 5 k.c. oraz art. 6 dyrektywy 93/13 w zw. z art. 2 i 32 Konstytucji oraz art. 2 i 3 TUE, (6) art. 358 § 2 k.c. w zw. z motywem trzynastym dyrektywy 93/13, a także (7) art. 481 § 1 w zw. z art. 455 w zw. z art. 410 § 1 i art. 385¹ § 1 k.c.

W ramach pierwszego zarzutu zakwestionowano stanowisko co do nieważności spornej umowy z powodu przekroczenia zakresu swobody umów. Bank zwrócił przy tym uwagę na obciążający go obowiązek publikowania tzw. tabel kursowych, jak również na rynkowy charakter stosowanych w praktyce kursów walut. Drugi z zarzutów dotyczył błędnej, zdaniem skarżącego, wykładni przesłanki jednoznaczności wzorca umowy, a w konsekwencji nietrafnego przyjęcia, że postanowienia związane z indeksacją kredytu podlegały badaniu przez pryzmat kryteriów z art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. Pozwany podniósł, że świadomość zmiennego charakteru kursów walutowych jest powszechna, powód podjął świadomą decyzję o zaciągnięciu zobowiązania tego rodzaju, a przekazane mu przez bank informacje były wystarczające. Kolejny, trzeci zarzut zmierzał do podważenia oceny, że postanowienia związane z indeksacją umowy do waluty obcej są niedozwolone.

Zarzuty czwarty, piąty i szósty dotyczyły przyjęcia, że bez postanowień uznanych za abuzywne umowa nie może obowiązywać dalej w pozostałym zakresie. Czwarty zarzut kwestionował tę ocenę wprost, piąty przez wskazanie, że tego rodzaju sankcja jest nadmierna, nieproporcjonalna i godzi w pewność prawa, a powód nadużywa przysługującego mu prawa podmiotowego, natomiast zarzut szósty przez stwierdzenie, że w miejsce tabeli kursowej zastosować można kursy walut publikowane przez NBP.

Ostatni, siódmy zarzut skargi dotyczył oceny chwili, w której roszczenie powoda stało się wymagalne. W ocenie banku nie mogło do tego dojść wskutek upływu terminu określonego w wezwaniu do zapłaty ani – w części nieobjętej tym wezwaniem – po doręczeniu odpisu pozwu. Umowa stron mogła bowiem stać się

nieważna, a świadczenia powoda nienależne, dopiero od chwili, w której powód złożył na rozprawie oświadczenie, „które mogło doprowadzić do trwałej bezskuteczności” zawartej przez strony umowy.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powód wniosł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlegała oddaleniu.

Prawidłowe jest stanowisko banku, że sporna umowa nie była nieważna z powodu jej sprzeczności z prawem (art. 58 § 1 w zw. z art. 353¹ k.c.). Brak podstaw do zastosowania tych przepisów nie wynikał jednak z przyczyn wskazywanych przez skarżącego, czyli z dopuszczalności zawierania w umowach postanowień takich jak te będące przedmiotem sporu w sprawie, lecz z tego, że istnieje regulacja, która w sposób szczególny określa sankcję zawarcia w umowie wskazanych postanowień. W orzecznictwie wyrażono już stanowisko, że sprzeczne z naturą stosunku prawnego kredytu indeksowanego do waluty obcej są postanowienia, w których kredytodawca jest upoważniony do jednostronnego oznaczenia kursu waluty właściwej do wyliczenia wysokości zobowiązania kredytobiorcy oraz ustalenia wysokości rat kredytu, jeżeli z treści stosunku prawnego nie wynikają obiektywne i weryfikowalne kryteria oznaczenia tego kursu. Rzecz jednak w tym, że postanowienia takie, jeśli spełniają kryteria uznania ich za niedozwolone postanowienia umowne, nie są nieważne, lecz nie wiążą konsumenta w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. (zob. uchwałę SN z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22, OSNC 2022, nr 11, poz. 109).

Jednocześnie akcentowany przez bank publicznoprawny obowiązek publikacji tabel kursowych jest oczywiście niezwiązany z niniejszą sprawą. Istnienie tego obowiązku nie oznacza bowiem, że banki mogą zawierać z konsumentami umowy, w których przewidują, że na podstawie tabel tego rodzaju kształtowana będzie wysokość przyszłych świadczeń stron, bez jednoczesnego uregulowania zasad ustalania treści tego rodzaju tabel. Jest zarazem oczywiste, że stosowanie jednostronnie ukształtowanych kursów walut nie stwarza zagrożenia dla interesów konsumentów w innych przypadkach, w szczególności gdy dokonują oni transakcji jednorazowej i natychmiastowej, a zatem: z możliwością zapoznania się

i zaakceptowania konkretnego kursu – nawet jeżeli jest on w sposób suwerenny ustalany przez bank.

Podnoszony obecnie przez skarżącego argument, że faktyczna treść publikowanych przez niego tabel kursowych nie odbiegała od kursów rynkowych, nie znalazł odzwierciedlenia w ustalonym stanie faktycznym sprawy. Tymczasem stan ten wiąże Sąd Najwyższy (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) i nie może być obecnie kwestionowany (art. 398³ § 3 k.p.c.). Ubocznie należy jednak dodać, że od treści stosunku zobowiązaniowego, w szczególności zakresu swobody przyznanej pozwanemu w zakresie kształtowania tabeli kursowej, należy odróżnić późniejsze wykonywanie umowy, w tym to, czy bank nadużywał możliwości kształtowania wysokości świadczeń, do których spełniania zobowiązany był powód.

Odnosnie do jednoznaczności wzorca umownego (art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c.) zauważyć trzeba, że skarżący nie zwalcza wszystkich aspektów stanowiska Sądu Apelacyjnego. W sprawie przyjęto bowiem, że sporne postanowienie zostało sformułowane w sposób niejednoznaczny nie tylko dlatego, że konsument nie miał (i nie uzyskał od banku) dostatecznej wiedzy na temat ryzyka związanego ze zmiennością kursów walut, lecz także dlatego, że stwarzało ono bankowi swobodę co do kształtowania wysokości świadczeń stron: dzięki możliwość samodzielnego ustalania kursów walut branych za podstawę do obliczeń związanych z wykonaniem kontraktu. W umowie nie uregulowano bowiem zasad kształtowania treści tabeli kursowej publikowanej przez bank. Tym samym okoliczność, czy udzielone powodowi informacje były wystarczające, nie mogła mieć samodzielnego znaczenia dla oceny skargi kasacyjnej. Nawet zasadność omawianego obecnie zarzutu nie prowadziłyby bowiem do uchylenia wyroku Sądu drugiej instancji.

Niedozwolony charakter postanowienia pozwalającego bankowi na jednostronne (choć pośrednie – dzięki treści tabeli kursowej) sterowanie wysokością świadczeń stron jest oczywisty. Kwestia ta została wyjaśniona w dotychczasowym orzecnictwie, w tym m.in. w przywołanej wyżej uchwale SN z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22. Dla oceny podstaw do zastosowania art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. nie ma przy tym znaczenia to, jak umowa była wykonywana w praktyce, lecz to, jaka była

treść praw i obowiązków stron (zob. uchwałę – 7 – SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2).

Zarzuty od czwartego do szóstego dotyczą możliwości dalszego związania stron umową kredytu indeksowanego do waluty obcej po wyeliminowaniu z niej odesłania do źródła informacji o kursach walut, które to informacje były niezbędne do wykonania umowy. Kwestie te zostały już jednak wyjaśnione – odmiennie od stanowiska skarżącego – w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, OSNC 2024, nr 12, poz. 118. W orzeczeniu tym stwierdzono, iż w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów (punkt 1) oraz że w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie (punkt 2). Sąd Najwyższy w obecnym składzie nie znajduje podstaw do podjęcia działań unormowanych w art. 88 § 1 u.s.n., wobec czego pozostaje związany stanowiskiem wyrażonym w uchwale (zob. wyroki SN z 21 listopada 2024 r., II CSKP 1088/24, oraz z 27 lutego 2025 r., II CSKP 1815/22).

Powyższa uchwała potwierdza zasadność uznania umowy za nieważną oraz brak możliwości zastosowania na potrzeby wykonania umowy stron kursów średnich NBP; nie było więc skuteczne zakwestionowanie stanowiska Sądu Apelacyjnego zawarte w zarzucie czwartym i częściowo piątym oraz zarzucie szóstym. Z kolei co się tyczy rzekomego nadużycia przez powoda prawa podmiotowego, to skarżący nie sprecyzował ani tego, jakie prawo miałoby być przedmiotem nadużycia, ani tego, jakie okoliczności miałyby świadczyć o takim nadużyciu. W istocie stosowna część skargi kasacyjnej sprowadza się do wyrażenia niezadowolenia z uwzględnienia zgłoszonych w sprawie żądań.

Z kolei w kwestii wymagalności roszczeń powoda wypada przypomnieć, że niedozwolone postanowienie umowne (art. 385¹ § 1 k.c.) jest od początku, z mocy

samemu prawu, dotknięte nieskutecznością na korzyść konsumenta, który może udzielić następnie świadomej i wolnej zgody na to postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną (zob. uchwałę – 7 – SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56). Oznacza to, że jeżeli – jak przyjęto w sprawie – skutkiem zawarcia w kontrakcie niedozwolonych postanowień umownych jest nieważność całej tej czynności prawnej, to sankcja nieważności dotyczy tę umowę od początku (zob. wyrok SN z 27 marca 2025 r., II CSKP 612/23). Tym samym w sprawie należało przyjąć, że sporna umowa była nieważna od chwili jej zawarcia, a więc także w chwili wezwania pozwanego do zapłaty. Oznacza to, że Sąd Apelacyjny prawidłowo określił kwestię wymagalności dochodzonych w sprawie roszczeń.

O kosztach orzeczono zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy (art. 98 k.p.c.), ich wysokość ustalając na podstawie § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzeczono jak w sentencji wyroku.

Beata Janiszewska

Joanna Misztal-Konecka

Marcin Krajewski

[J.T.]

[a.ł.]